

הרב בן-ציון פריימן זצ"ל

ע"י הרב מרדכי בראלי

מכתב של מו"ר הרב בן ציון חיים בן ר' שלמה אליהו פריימן זצוק"ל

בעניין גוי ששבת – בהתייחס לגר קטן, ובעניין צורת הפתח.

בס"ד

מוצש"ק לסדר בריאת אורו של משיח.¹ בעל הטורים ל"ט,² כ"ט.

למ. היקר שלום וברכה!

אקוה ששלום לכולכם ואך טוב וחסד יסובבכם, כה יתן וכה יוסיף ד' שלום וכל טוב לכל עמו ישראל בכל אתר ואתר.

אתה עומד על שתי נקודות במכתבך. מה הגדר של השליחות בגירות, ומה הגדר של גירות דרבנן. אם יאכל אבר מן החי האם חייב מיתה? וגוי ששבת? ואיך מתחיל חיובו לאיסורי דרבנן מכח לא תסור והוא לא גר מן התורה?

נראה שיש כאן שלוש שיטות:

התוס' בסנהדרין³ בסוף דבריהם סוברים שאין זה מדין שליחות אלא כמו טבילת כלים, שע"י הטבילה מכניסים אותם לרשות ישראל. הר"ן בע"ז⁴ מדמה את זה לגירות, ואני מדמה לשיטת התוס' שזה⁵ נעשה מאליו, והתוס' מסבירים את לשון הגמ' "זכין לאדם..." רק כסיבה למה נכנסים לעניין זה. ועוד אפשר

-
1. ע"פ בראשית רבה פרשת וישב (פרשה פ"ה): "ויהי בעת ההיא וירד יהודה מאת אחיו... שבטים היו עסוקין במכירתו של יוסף... והקב"ה היה עוסק בורא אורו של משיח".
  2. נראה דצ"ל: ל"ח. "... מה פרצת עליך פרץ ויקרא שמו פרץ. רמז שהמלך פורץ גדר... פרץ בא"ת ב"ש עולה י"ד והוא בגימטריה דוד".
  3. סח, ב ד"ה קטן.
  4. נראה שהכוונה לר"ן בדף ל"ט בדפי הר"ן ד"ה ת"ר, שהביא את הירושלמי: "שצריך להטבילן מפני שיצאו מטומאתו של גוי ונכנסו לקדושתו של ישראל".
  5. מלה לא ברורה.

להוסיף דוגמא כמו טבילת נידה שמטבילין אותה שלא מדעתה בכוונת המטביל, וזה טוען החת"ס בכתובות. ובקובץ שיעורים כאן⁶ נגע ג"כ בגדר זה.

שיטת התוס' כאן⁷ שזה מגדר שליחות וזה פועל מדין יש כוח לחכמים וכו', ואלמלא שפועל כוח זה הי' נשאר גוי (או גר מדרבנן) אפילו כשיגדל, אם לא יטבול לשם גירות. כך מבואר בפירוש כאן. ובספר אילת אהבים תמה על התוס', מאי שנא מקידושי קטנה שגדלין קדושיה כשגדלה תחת בעלה. ועוד היה אפשר לתמוה מיבמות מ"ה: "מי לא טבלה לנידוטה..."⁸, ובתוס' שם (ד"ה מי) כתוב אפילו טבלה שלא מדעת ב"ד, ובקובץ שיעורים ג"כ נגע בנקודה זו. אבל צריכים להסביר בתוס', שדעתם: אם היתה קבלת מצוות אז מספיק הטבילה בסתמא לשם עניין של יהדות, אבל אם לא התחילה גירות משעת שליחות בכוח חכמים, צריכים אח"כ גירות שלמה. ומקידושי קטנה לא קשה. עיין כ"מ הלכות אישות פ"ד ה"ז בהתחלה בשם ר"ד כהן שמדייק מלשון הרמב"ם שבגלל הביאה של אישות פועלים הקידושים למפרע ובודאי אין מה להוסיף כלום שהביאה תיקרא לשם אישות, אבל טבילה של יהדות שתהי' גרות בלי התחלה לא מספיק, אבל אחרי שיש גירות של קבלת מצוות יש ערך לטבילה של יהדות שתהי' מסתמא לשם גירות ולא צריכים ב"ד לזה, שזה השלמה וגמר, ולכן בגר קטן, אף כי לא צריכים כאן בפועל קבלת מצוות כי לא שייך וזה לא מעכב, אבל צריכים חלות של גירות לפחות ע"י הטבילה ואז קבלת המצוות תהיה רק השלמה וגמר, בלא ב"ד. אבל בלי כוח חכמים בזכ"י עברו לא התחיל כלום מהטבילה שהטבילוהו, שהרי התוס' סוברים שכל גירות זה מגדר שליחות כמו שאומרים בחבלות שליחותייהו קעבדינן, שהנהגת הבית דין צריכים שליחות מקמאי, כך בדבר שצריכין דעת ורצון הבעל דבר לחלות של איזה עניין, צריכין הבית דין שליחות מהבעל דבר. ואילו למשל היו צריכין ב"ד לקידושין, וקטנה היתה בת קידושין בעצמה, מבלי שיתרבה שליחות ג"כ, היו צריכים לומר שהב"ד שלוחין של המתקדשת, כי נעשה חלות מדעתה וצריכין ב"ד לחלות זה – אבל באמת זה לא כך בקידושין, אבל זה כך בגירות, ואין לנו במציאות עוד דוגמא לזה. והי' נראה לומר שלפי התוס' שצריכין שליחות וזה מכוח חכמים לעקור, שסוברין כמו רש"י בנקודה זאת, שאמא מביאה את הקטן. ואז יש סיבה לעקור דבר וכו' שהיא כאפוטרופוס שלו. אבל לפי התוס' רי"ד⁸ שאפילו בקטן הנמצא, יותר מתאים לפרש כמו התוס' בסנהדרין שזה מעשה בית דין בלי שליחות ולא מכוח עקירת דבר מן התורה, כי למה יכנסו לעקור דבר מן התורה בלי סיבה שאין

6. כתובות אות ל"ג.

7. כתובות יא, א ד"ה מטבילין.

8. על הגליון בכתובות ס.

אפילו מבקש לזה. אבל עכ"פ יש כאן אומדנה שזה זכות לקטן, ועל סמך זה מגיירין גם לפי תוס' סנהדרין ותוס' רי"ד, כי בלי זה אין להם בכלל להכנס אפילו לצד שאין עוקרין דבר מן התורה. וכן כתוב בפ"י שעושיין אומדנה שזה זכות לקטן להיות יהודי – אבל אין זה מספיק לעקור דבר – רק אם יש אפוטרופוס שמבקש.

שיטת רש"י שהוא גר מדרבנן,⁹ וגם מכוח זכייה, לא כתוס' בסנהדרין רק מבלי להשתמש בכוחם לעקור. ומה הגדר? יהודי מחוייב בדרבנן מכוח דאורייתא לא תסורי, וזה הגר מחוייב לשמור התורה מדרבנן, שהוא כקטן שנולד מדרבנן, שרבנן אמדו שזה זכותו וזכו בשבילו להכניסו ליהדות, ואף שאין נתונים מן התורה – הנהגת התורה מיוסדת על דרבנן שמצינו דוגמא – במש"ל הלכות תרומות פ"ז ה"א שמסתפק – טמא הגוף שאכל תרומה טמאה מדרבנן אם חייב כרת, כי יחללוהו פרט שהוא מחולל. ואפילו ששם נכריע שאין הנהגת התורה לפי מה שנתחדש מדרבנן, כי שם לא כיוונו רבנן בתקנתן את הדבר מדין תורה, אבל בגר דרבנן אם קיבלו אותו, הרי זה כל הגרות שתחול עליו יהדות, וכמו שגילתה התורה לגברא שיתנהג כרבנן במה שחידשו, כך מהתורה נקבעת הנהגה ביחס לגברא¹⁰ בהתאם למה שרבנן אמרו וקבעו עליו.¹¹ ואין זה עקירה, שהרי קידושיין אין לו מן התורה, ולא אמרו שתהיי שליחות למרות שהוא עכו"ם מן התורה, לעקור דין שאין שליחות לעכו"ם.

ועוד כמה מילים לשיטת התוס'. שאין זה שליחות ברצון, אלא כדי להחליט להוציאו מגוי ליהדות כל הנהגתם בפסק זה צריך להיות בשליחות הבע"ד, ודווקא אם זכ"י מטעם שליחות זה יכול להיות, כי אם זכ"י לא מטעם שליחות, לא הי' אפשר כאן לפעול הדבר, כי אין כאן זכיית חפץ. וזה ההיפך ממה שאמר הר"ן בריש האיש מקדש,¹² שאם אין זכ"י מטעם שליחות אז אפשר לזכות עברו, כי זה במציאות, אבל כאן צריכים דווקא המושג של שליחות.

9. רש"י ד"ה: "על דעת בית דין... ומגעו ביין כשר". מדנקט מילי דרבנן משמע שרק למילי דרבנן חשיב לגר. והריטב"א כתב: "ויש שפירש שאין גירות זה אלא מדבריהם ואין סומכים לדונו כישראל אלא לענין יין נסך וכל שהוא מדרבנן אבל לענין שחיטה שהוא מדאורייתא... אין סומכין עליהם ואם קדש בת ישראל ובא אחר וקדשה צריכה הימנו גט".

10. כלומר ביחס שלנו, ישראל, לאותו גברא.

11. דוגמה נוספת לדבר מצינו בתוס' סוכה ג, א ד"ה דאמר, בסופו. גבי מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית, "דגזרי שמא ימשך אחר שולחנו וקאמרי לא קיימת מצות סוכה מימיך דאפילו מדאורייתא לא קיים...", הרי שהנהגת התורה מיוסדת על דברי חכמים.

12. ד"ה גרסינן.

מה שכתבת על ראיית מגי"א¹³: אולי מדובר בקורה שמן הצד של מבוי ולכן צריכין מדין קורה? עיין שסי"ג סעיף י"ד מבואר שאין הכשר קורה מן הצד רק בתוך חללו של מבוי ז"א מעל כתלי מבוי. אמנם עוד יצוייר שהקורה בתוך החלל תחובה באמצע הקיר בחורים וזה כשר מדין קורה, עיין ב"ה ד"ה "על כתלי מבוי", אבל זה גם כשר לצורת הפתח לכמה דעות. עיין מ"ב שסי"ב ס"ק ס"ד בסופו שמביא ספק הפמ"ג בזה, ושואל ומשיב – ועיינתי שם שהוא מסכים עם השואל, להכשיר זה בצורת הפתח – כוונתי, לחור בקנה, שעוד נמשך גובהו מעל החור – שזה נקרא כמו על גביו. ובחוטי הטלגרף יש שני מינין. כריכה מסביב לעמוד ממש, וכריכה על בליטה שחודה נעוץ בתוך חלל העמוד, וזה הם מכשירים עיין שם. ועיין בתורת חסד חא"ח (יש בישיבה). ואמנם בכל זאת יש לצייר אופן שקורה כשרה ולא מדין צורת הפתח, אבל כולי האי איכפל תנא לאשמועינן ציור רחוק בקורה, א"כ יש מקום לראייתו של המג"א.

אחרי שהרהתי בענין גר קטן וחשבתני על הדרך שכתבתי לך, מצאתי בקובץ שעורים כמה נקודות מהמהלך הזה, ועיין היטב שם.

ואחתום בברכת התורה

וגאולה שלמה בקרוב בימינו

ב"פ

נ.ב. אח"כ מצאתי בערוך השולחן יו"ד רס"ח סעיף י"ג בשם ש"מ. כשהגדיל צריכין להודיעו קבלת מצוות, ואם לא מחה, נשלמה גירותו. ובשם הרא"ש, בש"מ, שאם עשה מעשה יהדות, אינו יכול למחות, הרי שיש דעות שאפילו אחרי חלות השליחות לגרות, בלי קבלת מצוות, עדיין צריך לקבל הודעה למצוות, וכ"ש בלי כוח השליחות לא היה מועיל מעשה יהדות, וגם הרא"ש יודה, ולא כמו ששואל באילת אהבים, כמו שהבאתי בפנים.

שלום וברכה וכל טוב

להתראות בקרוב בעה"י

ולחדש למודנו בין החומות.

13. סי' שסי"ג ס"ק כ"ח. "...כותלי המבוי אין נחשבים במקום הקנים (של צורת הפתח). דאלתייה למה הצריכו קורה רחבה טפח, הלא בכל שהוא איכא צוה"פ, אלא ע"כ צריך להעמיד קנים".